

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentationem historico-literariam de Luthero omnia
in omnibus post haec edendam indicat et de scriptoribus
Lutheri vitam illustrantibus fusius in Limine tractat
propensum lectoris animum sibi ...**

Wimmer, Johann Abraham

Vitembergae, 1723

Prodromus Lutheri

[urn:nbn:de:bsz:31-67567](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-67567)

Magnam, L. B. nubem habes *Scriptorum*, LVTHERI VITAM illustrantium, quorum alii germanico, alii latino, alii gallico (*), alii graeco (**), alii alio ubi fuerunt idiomate, et de Eo in soluta partim, partim etiam ligata (***), e cathedra mox eloquendo et disputando, e suggestu mox praelegendo (****) et concionando, e scena mox conferendo et repraesentando, uario, multumque saepius diuerso, instituto egerunt. Et licet non omnino omnes telam suam aeque bene atque accurate pertexuerint, plurimi tamen suo sic defuncti sunt officio, ut ipsorum Commentationes non sine summa animi uoluptate legi possint atque considerari. *Librorum titulos*, praeuia deliberatione facta, uerbis *Auctorum* dedi *ipsissimis* atque plenioribus, quo nimirum uni statim cuique de lingua, ab ipsis adhibita, ordine, occasione et reliquis constaret.

Equidem, *Omnes*, de LVTHERIVITA exponentes, huc omnino esse relatos, arroganter non praecudio, neque tamen quemquam ex proposito neglexi (*****). Auctores ad Reformationem magis, quam ad Reformatorem pertinentes, SPALATINVM u. g. MYCONIVM, *Alios*, alibi, per DEVM et diem ubi licuerit, exponam (*****). *Aduersariorum mendacissimas de Lutbero*

(*) BASNAGIVS u. g. Da-PINIVS, et qui sunt reliqui.

(**) RYMELINVM puto, ex obseruatione *Relat. Innoc.* loco, ante citato, p. 30.

(***) Huc cum primis referatur HIRTSWIGIVS, in egregio, supra commendato, *Dramate de LVTHERO*, p. 22.

(****) Ante hos quinque annos, in loco non uno, a iubilante id factum esse Ecclesia, ex *Venerab. Dn. D. CYPRIANI Hilariis Euangelicis* denotauimus supra, p. 16.

(*****) Difficilis hinc non ero, in recipiendis aliquando iis, de quibus TVA me commonefaciet *humanitas*.

(*****) Totus equidem non nego, et hic non nullos, suo mihi loco repetendos, esse

Lutbero compilationes tacui, siquidem hoc in negotio otium nobis fecisse uidebatur *IVNCKERVS*, libro plus simplici uice laudato, in Praefatione (*). Accedit, quod supra, in *LV-THERO Defenso*, (indigni, qui sine confutatione addantur reliquis) plenior ipsorum mentio, ut instituetur, possit institui.

Hoc autem desiderabis merito, quod, literarum ordini insistens, *Chronologicum*, ex quo tamen, in rebus maxime Historicis, multa propendent atque praecipua, penitus neglexerim. Quo ergo et hic remoueatur defectus, *Scriptorum saltem nomina*, sequentem in modum repetita: (Sec. XVI.) *Jonas, Celius, Bugenbagen, Melanchthon, Alberus, Georgius*, (Pr. Anh.) *Sleidanus, Spaxenbergius, Rabus, Pantaleon, Eberus, Matbesius, Camerarius, Selneccerus, Seidelius, Glocce- rus, Drefferus*, (Sec. XVII.) *Cbytraeus, Hoë, Mencius, Forste- rus, Hirtzwigius, Adami, Crogerus, Franckius, Hiemerus, Kirch-bergerus,*

E 3

bergerus,

esse adductos, neque tamen pro nostra id, sed aliorum fecimus auctoritate.

(*) Ad hanc uero classem referuntur sequentes:

- 1.) *Iob. ENGERDVS*, Prof. Ingolst. In der *Summarischen Historie und wahr- bassigen Geschichte, von dem Leben, Lehr, Bekänntniß und Ableyben M. LV- THERS und I. CALVINI*, etc. Ingolst. 1582. 4. Interprete primo *Iac. LAINGAEO*, Doct. Sorbonico Parisiensi, qui iniquissimum hunc librum, gallice conscriptum, latinis reddiderat.
- 2.) *Ioh. Christoph. HVEBERNVS*, in *Historia Lutheri Germanica*, ib. eod. anno, Auctore primo *I. COCHLAEO*, linguam adhibente latinam.
- 3.) *Lawr. FORERVS*, in *septem Characteribus Lutheri delineatis et* (quos di- cit) *defensis*, Dilling. 1626. 8.
- 4.) *Em. de VEGA*, in *Libro de Lutheri Vita et Miraculis*, Vilnae, 1586. in 8uo.
- 5.) *Cass. VLENBERGIUS*, Lippenfis, de *Vita et Moribus Lutheri, Me- lanchthonis, Flacii Illyrici*, Coloniae Agrippinae, anno 1622. in 8.
- 6.) *Elias HASENMÜLLERVS*, in *Historia Parallela Vitae D. M. Lutheri, et Martini, Episcopi Turonensis*, Ingolst. 1577. et Francof. 1593. in 4to.
- 7.) *Ant. VARILLAS*.
- 8.) *Abbas de CORDEMOY*.
- 9.) *Iaqu. Benigne BOSSLETVS*.
- 10.) *Louis MAIMBOVRGIUS*, Iesuita, in *Historia Lutheranismi*, anno 1680. Parisiis gallice edita. Videatur *SECKENDORFIUS*, supra commendatus.
- 11.) *Auctor Anonymus*, in *Colloquiis Demortuorum*, Amstelod. 1694. 12. De quo tamen postremo conf. prior, eademque latina, *Beati IVNCKERI* editio.

bergerus, Rymelinus, Schallerus, Rothius, Thuanus, Curtius, Thummius, Beer, Gerhardus, Nuberus, Dannhauerus, Hottingerus, Olearius, Wagnerus, Gruberus, Veielius, Koenigius, Müllerus, Seckendorffius, Blount, Hoornbeek, Moellerus, Zieglerus, Mayerus, Basnagius, Lunckerus, (Sec. XVIII.) Arnoldus, Dupinius, Buddeus, Maius, Vhsius, Stieberus, Kochius, Menckenius, Bürgerus, Fleuterus, Funckius, Hardius, Tentzelius, Gedickius, Seidelius, Cyprianus, Goetzius, Ditzingerus, Wetzelius, Grinsus, Thomae, sub prolixioris cuiusque Argumenti finem expectabis.

Quod si ergo totum hoc negotium feliciter expedire uelim, erit omnino opus, ut omnes, quos adduxi, *Auctores profundamento* quasi ponam, et manu diurna nocturnaue diligenter euoluam atque reuoluam. Quemadmodum enim omnes, qui peculiare *de LVTHERO* argumentum dederunt explicatum, ex his ipsis pertinentia quaeque decerpserunt, et in loculos suos congesserunt, sic ab ouo quoduis repetendum putauit. Neque solo *librorum rubro* delectabor, cui si occoecatam quis habeat fidem, *sinistrum* saepius *de nigro iudicium* instituit. *Coronidem* uero imponet omnium in uniuersum *de Luthero Scriptorum Index* multo utilissimus atque locupletissimus.

Ex quibus adeo apparet, *Titulum*, quem operi huic nostro dare decreuimus, ab ipsa realienum non esse futurum. *Occasionem*, quod nosti *ex MATHESIO*, f. m. 192. a, suppeditauit *PHILIPPVS*, *pronuntians de SE IPSO*, quod bonus *LOGICVS*, *de POMERANO*, quod bonus *GRAMMATICVS*, *de IONA*, quod bonus *ORATOR*, et denique *de LVTHERO*, quod *OMNIA sit IN OMNIBVS* (*). Cuius *effati natales*, *ueritatem*, *sensumque*

(*) *MATHESII* uerba, l. c. haec sunt: *Ein ieder von diesen* (damahls zu Witter-

que *genuinum*, DEI sub praesidio, in Praefatione, ex mente non APOSTOLI (*), sed MELANCHTHONIS, demonstabo.

In praesenti nihil amplius restat, quam ut abs TE, L. B. petam enixe, uelis hunc meum laborem aequi, quod foles, bonique consulere, et, ubi consulueris, TVO me iuuare fauore, Vale.

Wittebergae Saxonum, prid. Id. Dec. ∞ 10 cc xxii.

Wittenberg docirenden) Gelehrten hatte seine eigene Gabe, wie Herr PHILIPPVS sein artig pfleget zu sagen: D. POMERANVS ist ein Grammaticus, der legt sich auff die Wort des Textes, Ich bin ein Dialecticus, sehe drauff, wie der Text an einander hangt, und was sich christlich, mit guten Grund, drauß spinnen und folgern will lassen, Doctor IONAS ist ein Orator, der kan die Wort des Textes herrlich und deutlich aussprechen, erklären, und zum Marckt richten, D. MARTINVS est OMNIA IN OMNIBVS, des Wundermanns und erweblten Werckzeugs Rede und Schrifft hat Hände und Füß, und dringt durch Hertz und Marck, und leßt sein Scherpfß und Trost hinter ihm, in vieler Leut Herten.

(*) Sic u. g. 1. Cor. XII. 6. DEVS, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι dicitur, cuius tamen in thronum PHILIPPVS LVTHERVM nunquam euexit, neque nos unquam euehemus.

Ad pag. cumprimis 16. notetur, primo, linea statim prima non SCHRIPTORES, sed SCRIPTORES, et linea. 22. non renouata, sed renouata esse legendum, deinceps, Celeberrimum, quem dixi, SCHLEGELIVM, pie haud ita pridem et placide obdormiuisse, cui sic demum adclamo: Molliter ossa quiescant!

CHARA-